

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

KATEGORİ 1

ÇERÇEVELER İÇİNDE “KUL” OLMAK

Sözcük Sayısı: 3953

Araştırma Sorusu: Seray şahiner’in KUL adlı yapıtında “kulluk” algısını yaratan etkiler hangi yönleriyle incelenmiştir?

İÇİNDEKİLER

I- GİRİŞ.....	2
II- GELİŞME.....	3
II.I-GELENEKSEL YAPININ “KULLUK” ALGISINA ETKİSİ.....	3
II.I.I- AİLE VE ÇEVRE.....	3
II.I.II- KADIN-ERKEK İLİŞKİSİ.....	6
II.II- İŞ YAŞAMININ “KULLUK” ALGISINA ETKİSİ.....	9
II.II.I- MESLEĞİN NİTELİKLERİ.....	9
II.II.II- TOPLUMUN MESLEĞE BAKIŞ AÇISI.....	11
III- SONUÇ.....	14
IV- KAYNAKÇA.....	16

I- GİRİŞ

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı, A1 Türk Edebiyatı dersi kapsamında hazırlanan tezde, Seray Şahiner'in "KUL" adlı yapıtında yazarın karakter çerçevesini nasıl çizdiğini, karakter çerçevesini çizerken ne gibi yollara başvurduğunu ve anlatımında ne gibi unsurlara değindiği incelenecektir. Başkarakter olan Mercan'ın kocasının kendisini terk etmesi üzerine yaşadığı yalnızlık duygusu, bu yalnızlık içerisinde çevresinin Mercan'a davranışları ve Mercan'ın kendine toplum içinde nasıl bir yer edinmiş olması yazar tarafından belirli karakter çerçeveleriyle okuyucuya sunulmuştur. Yapıtın genelinde ana tema yalnızlık olarak ele alınmıştır. Ana karakter olan Mercan'ın kocasının onu terk etmesi üzerine içinde bulunduğu durum yazar tarafından irdelenerek okuyucuya aktarılmıştır. Mercan'ın kocasının terkinin sorumlusunu kendisi olarak görmesi, onu derin pişmanlığa sürüklemiştir. Bu derin pişmanlık Mercan'ın duygularını sentezlemesinde dengesizlikler yaratmış, yalnızlığın da etkisiyle onu çaresiz bir pozisyona sokmuştur. Mercan'ın yalnızlığının sonucunda yöneldiği eylemler ve davranışların getirdiği ruh halleri, yönelttiği duygular ve hareketler betimlemeler ile verilerek anlatılmıştır. Mercan'ın hayatındaki yoksunluklarla yaşama tutunabilmesi hayatını anlamsız şeylere adanması ve gerçekliğin dışında yaşaması ile aktarılmıştır.

Mercan karakteri kalıplaşmış bir toplumda kalıplaşmış bir hayata sahip olmasından ötürü "kulluk" algısıyla değerlendirilmiş erkek üstünlüğünün baskın olduğu ve erkeksiz bir "aile" kültürünün de gerek medya gerek toplum tarafından kadına dayatılması sonucu yapılan davranışlarla aktarılmıştır. Özellikle hala günümüz Türkiye'sinde bile görülmekte olan "erkeksiz ailenin" bir "aile" olamayacağı düşüncesi toplumda varlığını sürdürmüştür. Yapıtta da verildiği üzere toplumsal normların özellikle kadının yaşamı bakımından dayatılan kurallar doğrultusunda oluşturulması Mercan'ı içinden çıkılmaz bir duruma sürüklemiştir. Mesleğinin yaşadığı toplumda bir saygınlığa sahip olmamasıyla birlikte bir aileye de sahip olmaması Mercan'ı bulunduğu toplumda ötekileştirmiştir.

Yazar tarafından "kulluk" algısı Mercan'ın toplumu tarafından dayatılan toplumsal normlara istemeyerek de olsa sahip olması onu kendi yaşamından uzaklaştırmış ve Mercan gerçek olmayan bir hayatı edinmeye çalışmıştır. Mercan'ın çevresinin düşündüklerine ve televizyonda gördüklerine bir "kulmuş" gibi ayak uydurmaya çalışması yalnızlığını

körüklemiştir. Şimdiye kadar okuduğum birçok yapıtta kadın problemine rastlamış olsam da kadının kul olarak iade edilmesi ve yapıtın başlığının da KUL olması yapıtı beni kulluk algısını incelemeye ve alana bu açıdan katkı sağlamaya teşvik etmiştir.

II- GELİŞME

II.I- GELENEKSEL YAPININ “KULLUK” ALGISINA ETKİSİ

II.I.I- AİLE VE ÇEVRE

*Aile; Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik*¹ insan yaşamının yegâne temeli olarak kabul edilebilir niteliktedir. İnsan doğduğu ilk andan beri bir aileye mensup olmuş ve bir aile kurmak üzerine hayatını şekillendirmiştir. Bir ailenin parçası olmak bireyin sosyal yaşamında bulunduğu çevrenin koşulları da göz önünde bulundurulduğunda birey için çok önemli bir yerdedir. Özellikle içinde bulunduğu toplumsal normların neredeyse hepsinin “aile” kavramı üzerinden oluşturulması aileyi insanın hayatında zorunlu kılmıştır. Seray Şahiner’in “KUL” adlı yapıtında apartman temizlikçisi olan Mercan’ın sahip olduğu bütün aile kavramlarını yitirmesi üzerine toplumsal görüşlere karşın bir hayata sahip olması sonucu toplumda “kul” algısına göre hareket etmesi incelenmiştir.

Apartman temizliği yapan Mercan’ın kendisi ile ilgili ilk çelişkisi insanların ona “Mercan Hanım” olarak hitap etmesiyle başlamaktadır. Bu “hanım” kelimesi apartman sakinleri tarafından Mercan’a kullanılan bir hitap türü olmasından dolayı Mercan kendini değersiz hissetmiştir. Yazar, Mercan’ın sıradan bir kelimeyi bile kendine yapılan bir hakaretmiş gibi görmesi Mercan karakterinin kendini nasıl bir yere koyduğunu, kendini nasıl gördüğünü belirtmek amacıyla kullanmıştır. “Mercan Hanım” kelimesi Mercan’ın insanlar için bir “kul” olduğunu da toplumda göstermiştir. Kendini önemsiz bir yere koymasındaki başlıca sebep kendisinin tam anlamıyla bir ailenin parçası olamamasıdır. Mercan her ne kadar evli olsa da kocasının onu terk etmesi üzere hayatında tek “aile” kavramını da yitirmiştir. Yapıtta her ne kadar Mercan’ın ailesinden bahsedilmese de kocası onu terk ettikten sonra Mercan’ın “ailesiz” kaldığının belirtilmesi Mercan’ın hayatında kocasından başka kimsesi olmadığı göstermiştir.

---

¹ <https://sozluk.gov.tr/>

Sadece kocasının yokluğundan değil, hiç sahip olamadığı evladının da özlemini çekmesi Mercan'ın yalnız hissetmesinin önüne geçememiştir. Mercan'ın yalnız hissetmesi dayatılan toplumsal aile görüşüne karşı bir hayat sürdürmesine neden olmuştur. Mercan toplumun oluşturduğu görüşlere sığmak için bir “kul” muş gibi toplumun istediği şeyleri yapmaya çalışmıştır. “Kulluk” algısı toplumsal normlarla toplum tarafından Mercan'a dayatılmış, Mercan'ı toplumun görüşleri karşısında “kul” haline getirmiştir.

Mercan'ın yalnızlık içerisinde kalmış, çevresinin ona dayatıldığı kalıplarda yaşayan biri olması yapıtta “kulluk” algısı ile sunulmuştur. Mercan'ın başta kocasının yokluğu olmak üzere bir aileye ve bir arkadaşına sahip olmaması Mercan'ı yalnızlığa sürüklemiştir. Mercan bu yalnızlıktan kurtulma umudunu çeşitli batıl inanç ve hurafeler doğrultusunda yaşamıştır. *“Mercan parasına acımayıp ki bu parayla üç kat merdiven siliyordu, kumbaraya beş lira daha attı.”* (Şahiner, 74) Mercan'ın hayallerini yaşatması için cebine giren az kazandığı parayla kendi yemeğinden kısmakta, kocasının onu terk etmesi üzerine kendi iç dünyasında yaşadığı çatışmayı bir an için bile olsa dindirebilmek için hayatını sembollere dayandırarak zar zor kazandığı parasını soyut inançlara adanmıştır. Kazandığı para küçük miktarda bile olsa da sadece kendisine bile zor yeteceği bu parayı kendi temel ihtiyaçları doğrultusunda kullanmak yerine bu tür efsaneler için kullanması da Mercan'ın pişmanlık, üzüntü ve en önemlisi yalnızlığın getirdiği yıkımdan kurtulma çabası aktarılmıştır. *“Mercan, Erikli Baba'nın türbesi önünde ellerini açmış, Allahım sen Mercan'ın muradını ver, kocası dönsün.”* (Şahiner, 84) Yazar, Mercan'ın parasını yalnızlığına çare olsun diye umarsızca harcamasını, para tuzağı olduğu besbelli olan inançların peşinden koşmasını Mercan'ın umut arayışına ayna tutmak üzere aktarmıştır.

Mercan'ın gün içinde yapacak bir şeyi olmaması onu bir aktivite arama çabasına sürüklemiştir. Mercan kendi sınırları ve seviyesi içerisinde aktivite yapacak gücü kendi bulamamış ve bundan vazgeçmiştir. Bütün vaktini televizyon izleyerek geçirmiş, kendini televizyon programlarındaki kadınların yerine koyarak o kadınların yerinde olmadığı için yakınmıştır. *“Artık en yakın akrabaları televizyon dizilerindeki oyunculardı.”* (Şahiner,15) Mercan'ın televizyona bağımlılığının başlıca nedeni çevresinde ne bir ailenin ne de bir arkadaşın bulunması gelmektedir. Mercan ekranda gördüğü insanları hayatına katarak hepsine bir figür ataması yapmış, toplumun belirlediği geleneksel “aile” kavramını kendi içinde yaşamıştır.

Mercan'ın televizyona bağılılığı gitgide artmış, televizyon izlemek için zaman zaman işinden feragat etmiştir.

Mercan'ın son ailesi olan kocasını da kaybetmesinin yanı sıra en derin yalnızlığına bir çocuk sahibi olamamış olması da neden olmuştur. Mercan çocuk sahibi olmaya elverişli olmadığı için hiç bu duyguyu yaşamasa da hep çocuk özlemi çekmiştir. Mercan'ın kocasının geri dönmesini istemesindeki diğer sebep ise tıp her ne kadar çocuk sahibi olamayacağını öngörse de tedavi olup bir çocuk dünyaya getirebilme umudu taşımasıdır. Mercan çocuk hasreti çektiği için çocukları görmeye parka gitmekte, çocukları ve annelerini gözlemlemektedir. Gözlemlediklerini kendi yerine koymakta ve empati yaparak hayal dünyasında yaşamaktadır. *“Allahım, gücüne gitmesin ama sen kimlere çocuk veriyordun böyle?”* (Şahiner,10) Mercan kendi çocuğu olmadığı için kıskançlık yaşamakta ve annelik kimliğine kendi sahip olamadığı için Allah'a seslenerek yakınmaktadır. Yazar Mercan'ı konuştururken “Allahım” sözcüğünü kesme işaretiyle ayırmaması Mercan'ın eğitim seviyesinin konuşmasına nasıl yansıdığını okuyucuya yansıtmak amacıyla yapılmıştır. Yazarın, Mercan'ın kocasını Mercan'ın kazandığı parayı ot ve bira alarak kullanan, işe gitmeyen, akşama kadar yatan bir adam olarak tanımlamasına rağmen Mercan'ın böyle bir adamı yine de istemesi; hala öyle bir insandan çocuk sahibi olmak istemesi toplum tarafından dayatılan “aile” kavramının hayatta aile içi ilişkileri gözetmeksizin en önemli şey olduğu algısından dolayıdır.

Yazar, Mercan karakterini çizerken eylemlerini ve düşüncelerini çelişir şekilde çizmiştir. Mercan'ın yalnızlığı o kadar derin bir hale gelmiştir ki Mercan yalnızlığını gidermek için kendini objelere bağlamıştır. Televizyona olan zaafı ve takıntısı onun gerçek dışı bir hayatı benimsemesine sebep olmuştur. Yazar Mercan'ın televizyona olan bağımlılığının sonucu psikolojik durumunu yapıtta bilinç akışı tekniği ile aktarmıştır. *“Televizyondaki filmlerde görüyordu da anahtarı kapı önündeki paspasın altına koyuyorlardı hep. Gelen, yanında anahtarı yoksa paspasın altından alıyordu. Mercan bir koşu Öz Japon Pazarı'na gitti. Paspas almaya...”* (Şahiner, 75) Mercan kocasının dönmesine olan inancını onun televizyon sayesinde kendine edindiği hayatla özdeşirmiştir. Mercan'ın televizyonda gördüğü gibi kocasının da eve gelip anahtarı paspasın altında bulması düşüncesi içindeki umudu kaybetmemeye çalışmasını belirtmiştir. Yazarın Mercan'ı gerçek olmayan şeylere adapte etmesi ve hayatının merkezine

gerçeklik değil hayallerini koymasını Mercan'ın yalnızlığını ve hayal dünyasını betimlemek amacıyla.

Yapıtta odak figür olan Mercan tıpkı bir kul gibi ona dayatılan kurallar çerçevesinde hayata tutunmuştur. Yazar Mercan karakteri üzerinden kulluk algısının benimsenmesinde iç monolog tekniğini kullanmıştır. Bunun yanı yapıtta sade ve betimleyici bir anlatımla Mercan'ın içinde bulunduğu yalnızlık okuyucuya aktarılmıştır. Mercan'ın çevresinde tam olarak bir kimliğe sahip olmamasının yanı sıra çevresinde ve televizyonda gördüğü aileye sahip olamaması onu yalnızlığa sürüklemiştir. Mercan her ne kadar içten içe inandığı batıl inançlar ve bunun doğrultusunda uyguladığı eylemlerin sonuca varmayacağını bilse de yalnızlığını dindirmek için arayışlarından vazgeçememiştir.

II.I.II- KADIN-ERKEK İLİŞKİSİ

Geçmişten bugüne kadar toplumda kadın; her daim erkeklerden alçak görülüş, kadın olmak ayıp kabul edilmiştir. Toplumsal çerçevelere sığamayan kadına her zaman kendini yetersiz, güçsüz ve ataerkil bir toplumun parçası olmayı kabullenmekten başka bir seçeneği olmadığı düşündürülmüştür. Tedirginlik ve korkunun yarattığı baskı kadını belirli çerçevelerin içine hapsetmiş ve yalnız olma düşüncesini damarlarına aşılıyarak kadın yalnızlığı kabullenilmesi gereken bir durum haline getirmeye zorlanmıştır. Seray Şahiner'in "KUL" adlı yapıtında yazar evlere temizlikçi olarak giden Mercan'ın kocasının onu terk etmesi sonucunda içinde bulunduğu durumun getirmiş olduğu depresyon, üzüntü ve pişmanlık okuyucuya aktarılmıştır.

Mercan'ın kocasının onu terk etmesi üzerine Mercan hayatındaki tek kişinin de kaybıyla derin yalnızlık içerisinde kalmıştır. Kocasının yokluğunun yanı sıra başka kimsesi olmaması Mercan'ı kocası olmadan yaşayamayacağı fikrine kapmıştır. Mercan hayatında bir erkeğin varlığının çevredeki ataerkil yapıdan ötürü gerekli olduğunu düşünmesinden dolayı başka birinin arayışına girmiştir. Mercan, kocasının onu terk etmesi üzerine her ne kadar karamsar bir hale bürünse de çerçevelerinin dışına çıkmak için bir adım atmaya çalışmıştır. Mercan'ın çerçevelerinin dışına çıkmasında televizyonlarda da gördüğü üzere "erkeksiz kadının" var olmaması ve var olmaması gerektiği düşüncesine sahip olması etkin kılmıştır. "*Askıdan kırmızı*

etek bluz takımını alıp giyindi.” “Hafif bir makyaj bile yaptı.” (Şahiner, 36) Mercan içinde bulunduğu yalnızlıktan bir an olsun uzaklaşmak için şimdiye kadar olmadığı birine dönüşmek istemiştir. Mercan’ın bu hareketi kocasını geride bırakıp ona hala bağlı olmadığını kendine kanıtlamaya çalışmasını okuyucuya göstermiştir. Mercan’ın kocasını arkasında bırakma isteğinin yanı sıra bir başkasını aramaya çıkması bunu bir gereklilik olarak gördüğünün de göstergesi olmuştur. Yazar Mercan’ın bu girişime yeltenmesine rağmen kendi hayat çizgisinden sapamayacağını Mercan’ın sürdüğü ruju silmesiyle simgelemiştir. Mercan kocasına ihtiyacı olmadığını ve başkasının da ona ilgisi olması istediğini içten içe yaşamıştır. Gittiği restoranda garsonun hareketlerini kişisel algılaması, bir başka masaya aynı şekilde davranınca hayal kırıklığına uğraması Mercan’ın içten içe yaşadığı kocasının yerini doldurma ümidinin yok olmasının bir yansıması olmuştur.

Mercan kocasının yokluğunda her ne kadar bir başkasının hayatına girmesi düşüncesini edinip kocasını geride bırakmaya çalışsa da bunu gerçekleştirememiştir. Sürekli kocasını düşünmekte ve kocasının dönmesine dair umutlara kapılmaktadır. Kocasının eve dönmesini istemesinin başlıca sebebi toplumun evin “erkeksiz” kalmaması gerektiği anlayışıdır. Mercan bu düşüncüyü gerek yetiştirilme şekliyle gerek televizyonda izlediği dizilerde evin mutluluğunun erkeğin varlığıyla sağlanabileceği fikrinden dolayı benimsemiştir. Yazar Mercan’ın ruh hallerini okuyucuya yansıtırken sade ve anlaşılır bir üslup kullanmıştır. Mercan her ne kadar kocasının dönmesi için umut arayışında olsa da bir noktadan sonra artık kocasının dönüşünü beklemekten sıkılmış ve vazgeçmek için kendi kendine karar almıştır. *“Artık kabullenecekti. Pes etmeye karar vermişti” (Şahiner, 50)* Mercan bu kararı almasına rağmen hala dua etmektedir, çeşitli batıl inançları gerçekleştirmiştir; böylelikle kocasından da tam anlamıyla vazgeçmemiştir. Yapıtta Mercan karakterinin düşüncelerinin ve eylemlerinin çatışması yazar tarafından okuyucuya yansıtılmıştır.

Mercan kocasını her ne kadar geri istese de kocasının gitmesi hakkında senaryolar kurgulayıp kendini yıpratmıştır. Mercan kocasının nasıl biri olduğunun içten içe farkında olsa da bir başkasının onun kocasını istediği kadar istemeyeceğini bilse de yine de kocasına muhtaç olduğu için kendince düşüncelere kapılmıştır. Mercan kocasının dönmesine dair umudunu yitirmek üzere olduğu her zaman kocasının nasıl biri olduğunu kendine hatırlatarak avunmaya çalışmıştır. Yazar yapıtta Mercan’ın kendisiyle diyalog halinde olmasını içinde bulunduğu

yalnızlığı okuyucuya aktarmak için kullanmıştır. Yazar Mercan'ın kocasının yokluğunda hissettiklerini birinci tekil şahıs kahraman bakış açısı ile belirtmesi yapıtta okuyucunun Mercan'a empati kurmasını sağlamıştır. Mercan yalnızlık günleri ilerledikçe hayaller içinde yaşamaya da o kadar çok alışmıştır.

Mercan'ın kocasının Mercan'ın hayatına bir katkısı olmaması yapıtta bahsedilmiştir. *“Adam ne insanın yüzüne güler ne bir tatlı söz söylerdi. Ne de eve bir hayrı... Akşama kadar yesin içsin ot içsin...”* (Şahiner, 11) Mercan kocasının kendisine veya eve bir faydası olmadığını farkında olmuştur. Eve ve kendisine bir faydası olmamasının yanı sıra tam aksine bir zarar söz konusu olmuştur. Mercan'ın kocası Mercan'ın merdiven silerek kazandığı parayla kendine ot ve içki almakta ve yine de Mercan'a hürmet etmemiştir. Mercan kocasının ona olan davranışlarının doğru olmadığını farkında olsa bile kocasını o Mercan'ı terk edene kadar terk etmemesi toplumda kadının yerini de göstermiştir. Yapıtta da görüldüğü üzere kadın erkek tarafından kötü muameleye maruz kalsa da ve maddi bakımdan erkek tarafından sömürülse de buna boyun eğmesi toplumun erkek otoritesine dayalı bir anlayışta olduğunu göstermiştir. Yazar Mercan'ın kocası hakkındaki düşünce ve hislerini doğrudan okuyucuya aktarmıştır.

Yapıtta Mercan karakteri Mercan'ın eylemleri ile değerlendirilmiş, yalnızlığın insanlara neler yaptırabileceği yazar tarafından okuyucuya sunulmuştur. Yazar Mercan karakterini bir çerçeveye yerleştirirken “çaresizlik” ve “yalnızlık” kavramlarını betimleyecek eylemlere sığdırmıştır. Yapıtın temelinde erkek-kadın ilişkisine sıkça yer verilmiş ve ana temalardan biri olan kadının bulunduğu toplumda ötekileştirilmesi yazar tarafından çeşitli betimlemeler verilerek yapıta yansıtılmıştır. Mercan kocasının yanında olmasını, yanında olsun diye her şeyini verebileceğini davranışlarıyla göstermiştir. Çocuk sahibi olmaktan mahrum olması Mercan'ın varoluş sorunsalını körüklemiş, kocasının dönmesi halinde çocuk sahibi olabileceği umudu git gide kendisinden eksilmiştir. Yazarın Mercan'ın kendisinin çocuk sahibi olamayacağı gerçeğini bir kenara koyup yine de çocuk sahibi olmak için kocasının dönmesini beklemesini okuyucuya sunmasındaki amaç en büyük probleminin yalnızlık olduğunu göstermiştir.

II.II- İŞ YAŞAMININ “KULLUK” ALGISINA ETKİSİ

II.II.I- MESLEĞİN NİTELİKLERİ

Odak figür Mercan'ın toplumda “ustalık” gerektirmeyen vasıfsız bir iş olarak tanımlanan apartman temizlikçiliğine gitmesi Mercan'ın toplumun içerisinde önemsenmeyen bir yerde olmasına sebep olmuştur. Her ne kadar apartman temizlikçiliği toplum içerisinde önemsenmeyen bir meslek olsa da apartman temizlikçiliğini yazar mesleki nitelikler bakımından değerlendirdiğinde iş gücü gerektiren bir meslek olduğu belirtmiştir. Mercan'ın bütün gün merdiven silmesi ve bunun karşılığında aldığı az miktardaki para ile yaşamını sürdürmeye çalışması mesleğinin niteliklerini göstermiştir. Mercan'ın gördüğü muamele ve aldığı paranın miktarına rağmen etrafındakilerinin dediklerini harfi harfine yerine getirmesi “kulluk” algısının benimsenmesinde mesleğinin de bir rol oynadığını göstermektedir.

Yapıtta odak figür Mercan üzerinden incelenmiş temel izleklerden biri olan “imrenme” duygusu yazar tarafından okuyucuya yansıtılmıştır. “*Gelin görün ki Mercan pazar sabahları, merdiven silmeye gidiyordu. De ki sabahleyin sofraya oturmak için vakti yok, peki branç ne güne duruyordu?*” (Şahiner, 23) Mercan kendini etrafındaki ve televizyon programlarında gördüğü kadınlarla özdeşirmeye çalışmıştır. Kendini kıyasladığı kadınların Mercan iş yaparken pazar sabahları kahvaltı yapmasını yazar toplumda “tatil” olarak görülen günde bile Mercan'ın çalışmak zorunda olmasını eleştirmiştir. “*Onun nesi eksikti, üçüncü, dördüncü hatta beşinci katta oturup günlük rahat stilleriyle bakkala sepet uzatarak hayata karışan kadınlardan?*” (Şahiner, 36) Mercan yerinde olmak istediği kadınların hayatına kıyasla gerek yaşadığı bodrum katından gerek mesleğinden gerek kazandığı paradan dolayı minimal bir hayal benimsemiştir. Yazar Mercan'ın gördüklerine kıyasla hayallerini kurarken bile gerçeklikten çıkmamaya çalışmasını bilinç akışı tekniği ile sağlamıştır.

Mercan'ın günlük hayatında apartman temizliğinden kazandığı parayı kendi ihtiyaçlarının dışında kocasının dönmesine umut arayışı bulmak için batıl inanç ve hurafelere harcamıştır. Apartmanların merdivenlerini silerek kazandığı paranın bir süre sonra Mercan'a yetmemesi Mercan'ın çocuğu olması amacıyla tedavi olmak için ayırdığı parayı kullanmaya itmiştir. “*35... Çok gelmişti. Mercan o paraya, bir apartmanın merdivenlerini iki hafta siliyordu.*” (Şahiner, 71) Mercan'ın 35 lirayı iki hafta merdiven silerek kazanması mesleğinin ona sunduğu ekonomik koşulları göstermiştir. Yazar Mercan'ın 35 liranın çok olduğunu

düşünmesini birinci tekil şahıs kullanarak söylemesi okuyucuyu mesleğin sağladığı maaş konusunda bilgilendirmek amacıyla kullanmıştır. Yazar bu bilgilendirmeyi yaparak okuyucuya Mercan'ın kazandığı 35 lira kadar çok olmayacak miktardaki parayı yaptığı işe kıyasla çok uzun zamanda kazanıldığını yansıtmıştır. Mesleğin getirdiği uzun çalışma sonucu aldığı paranın miktarı mesleğin sağladığı ekonomik koşulların Mercan gibi tek yaşayan biri için bile yeterli olmadığını göstermiştir.

Apartman temizlikçiliğinin toplumda ötekileştirilen bir meslek olması sebebiyle bu işi yapan insanlar da hor görülmüştür. Toplumun mesleğe bakış açısı yazar tarafından üçüncü tekil şahıs kullanılarak sunulmuştur. Her ne kadar apartman temizlikçiliği yapan kadınlar işini yapmak için ihtiyaçları olan şeyleri iş verenlerinden temin etmek durumunda olsalar da iş verenleri bu hareketlerini bile aşağılamıştır. *“Ben bile bir günden bir güne şu adamı hafta sonu erken uyandırمامışım. Sen bir yer silmeklen? Ne oluyor yani?”* (Şahiner, 8) Yazar yapıtta apartman sakinlerinden birini konuşturarak toplumun bu mesleğe bakış açısını yansıttırmasının yanı sıra işini yapmaya çalışan kişiye sergilenen tavır da apartman temizlikçisine verilen değeri göstermiştir. Mercan'ın temizliğini yapması için ihtiyacı olan suyu apartman sahibinin sabahları kendi huzurunun bozulmaması için vermek istememesi mesleği yapan kişinin işini engellemiştir. Sınıflar katmanının beraberinde getirdiği otoriteyle Mercan “kul” algısı ile sınıf olarak kendisinden üstün insanların istekleriyle hareket etmiştir.

Mercan işini zor koşullar altında yapmasının yanı sıra toplumun onun yaptığı işin eleştirilmesine de maruz kalmıştır. Bu mesleğe sahip olan kişinin Mercan olmasına rağmen toplumun işine karışması işin getirdiği niteliklerin toplum tarafından Mercan'da olmadığı düşüncesini taşıdıklarını göstermiştir. *“Olsun, aynı toz ordan oraya savrulmasın. Sen yine faraş kullan.”* (Şahiner, 138) Mercan'ın işine bir başkasının karışması Mercan'ın çalışma ortamının düzenini bozmuştur. Mercan'ın yaptığı işin bir başkası tarafından sorgulanması Mercan'ın yaptığı işe güvenilirliğin olmadığını belirtmiştir. *“Bir de insana iş öğretiyorlar”* (Şahiner, 138) Mercan'ın yaptığı işin beğenilmemesi karşısında kendi içinde isyan etmesi bir başkasının onun işini bilmediğini düşündüğünün göstermiştir. Yazar Mercan'ın düşüncelerini yapıta aktarırken sade bir dil kullanmış, çoğu zaman iç monolog tekniğiyle örtülü olmayan bir anlatımla okuyucuya yansıtmıştır.

Odak figür olan Mercan mesleğinin beraberinde getirdiği nitelikler bakımından her ne kadar yeterli olsa da toplumda sosyal statüsünden dolayı küçümsenmiştir. Mesleğini yaparken içinde bulunduğu çalışma koşulları, verdiği emek ve aldığı paranın orantılı olmamasından dolayı yaşamı da daha zor bir hale getirmiştir. Odak figürün aile ve arkadaş sahibi olmamasının yanı sıra sınıfsal yapıdaki üst katmanın baskın olduğu bir çalışma ortamında çalışmıştır. Mercan işin gerekliliklerini harfi harfine yerine getirmeye çalışmasıyla toplumda kabul edilme arzusu taşımıştır. Bu kabul edilme arzusunu gerçekleştirmek için çevresindekilerin söylemlerini bir kulmuş gibi yerine getirmeye çalışmıştır.

II.II.II- TOPLUMUN MESLEĞE BAKIŞ AÇISI

“KUL” adlı yapıtta toplumsal normların insanlar üzerindeki etkisi aktarılmıştır. Odak figür olan Mercan toplumsal normların içinde bir kadın olarak her daim kendini gerek yaptığı meslek gerek sahip olduğu aile bakımından daima yetersiz hissetmiştir. Apartmanlara temizlikçi olarak giden Mercan’ın işi bulunduğu toplumda saygınlığa sahip olamamıştır. Mercan’ın kendisini bu işe sahip olduğu için “görünmez” olarak tanımlaması toplumda bu işi yapanların fark edilir olmamasının sebebi olmuştur. “*Mercan Hanım işsiz değildir lakin ustalık gerektiren bir mesleği de yoktur*” (Şahiner, 7) Mercan’ın işinin ustalık gerektirmeyen bir iş olarak nitelendirilmesi mesleğinin beceri gerektirmediğini göstermiştir. Her ne kadar bu mesleğin ustalık gerektirmediği savunulsa da “...paranın büyüğü Mercan gibilerdedir.” (Şahiner, 7) insanların bu mesleği yapanlarda para olduğu düşüncesi de esirgenememiştir. Yazar Mercan’ın mesleğini ve toplumun mesleğe bakış açısını anlatırken birinci tekil şahıs kullanması yazarın öznel düşüncesinin de yapıta yansımaya sebep olmuştur.

Mercan’ın mesleğinin “ustalık” gerektirmeyen bir iş olması ve parasının sanılanın aksine oldukça az olması Mercan’ın bir bakıma mesleğini sevmemesine neden olmuştur. Mercan’ın mesleğinin sevmemesindeki başlıca sebebi istediği yaşam biçiminden çok uzak bir hayata sahip olmasına neden olmasıdır. Mercan, Televizyonda gördüğü kadınların yaşam biçimlerini benimsemektedir bu yüzden yaptığı işi kendine yetersiz görmüştür. Hayattaki başlıca hedefi 4-5. katlarda oturup bakkala sepet uzatmak olan Mercan, apartman temizliği yapan bir kadının bu hayata sahip olamayacağı düşüncesiyle kendine olan saygısını da

kaybetmiştir. *“Apartmandaki kadınların hesabıyla günde üç apartmanın merdivenlerini sildikten sonra saçını mizanpli yaptırıp televizyondaki kadınların gittiği barlara mı gidecekti? Tamam... Denemedi değil.”* (Şahiner, 35) Mercan yaptığı işi öbür kadınların işleriyle kıyaslamıştır. Kendini diğer kadınlar gibi hissetmemesinin başlıca sebebi medya ve toplumun bakış açısında apartman temizlikçisinin önemli bir yere sahip olmayışı rol oynamıştır. Yazar Mercan’ın ruh hallerini yapıta yansıtırken sitem içeren bir dil kullanmıştır. Yazar bununla beraber dili birinci tekil şahıs kullanarak yapıta yansıtmasında Mercan’ın kendine ait düşüncelerini betimlerken olaylara kendi perspektifini de yerleştirmiştir.

Mercan’ın çalışma koşulları hem iş bakımından hem de maaş bakımından iyi değildir. Her ne kadar “ustalık” gerektiren bir işe sahip olmasa da harcadığı çaba karşısında aldığı maaş yüksek olmamıştır. *“Artık suyla deterjanı gecedan kapının önüne koyuyorum yine de ayda bir parasını istemeye zile basar. Köylü dersin, cahil dersin...”* (Şahiner, 8) Mercan’ın yaptığı işin parasını bile istemeye gittiğinde toplum tarafından aşağılanması Mercan’ın toplum içerisindeki yerini göstermiştir. Kendi hakkı olan parayı istemesinin “köylülük” ve “cahillikle” bağdaştırılması toplumda apartman temizlikçisine verilen değeri simgelemiştir. Mercan sınıfsal yapının alt katmanında olduğu için bu görüşe boyun eğmiştir. Bu görüşe boyun eğmesi kulluk algısının Mercan tarafından benimsendiğini göstermektedir. Yazarın üçüncü tekil şahıs kullanarak apartman sakinlerinden birini konuşturması toplumun Mercan’a bakış açısını göstermiştir. *“Basamakları koşar adım çıkıyor, meydana inerken merdivenin girişine astığı Mercan Hanuum’lığına bir an önce kavuşmaya çalışıyordu.”* (Şahiner, 39) Mercan’a “Mercan Hanım” diye hitap edilmesi yazar tarafından toplumda Mercan’ın ötekileştirildiğini simgelemiştir. Çevresinin onu “Mercan Hanım” diye çağırması Mercan’ın işini ona anımsatmaktadır ve bu hitabı merdivenin girişine asması sadece iş yaparken bu kimliğe büründüğünü okuyucuya göstermektedir.

Mercan’ın kendini yetersiz görmesinde istediği hayata sahip olamamasının yanında çevresindeki insanların onu koydukları yer de etki etmiştir. İnsanların onu koyduğu yeri kabullenmesi “kulluk” anlayışının Mercan tarafından benimsendiğini kanıtlamıştır. Mercan’ın kimse için vazgeçilmez ve kaybedilmesi korkulan biri olmaması Mercan’ın kendine olan saygısının da azalmasını körüklemiştir. *“Apartman yöneticileri hiç de öyle a, b, c diye alfabeyi sayarak planlar yapmaz, hele bir işini aksatmayagör, onlara apartman silecek Mercan mı*

yoktu?” (Şahiner, 33) Mercan’ın kendisinin işi aksatması durumunda gerekli olmadığını ve yerine başkasının alınabileceğinin farkında olması Mercan’ın kendini gerekli olmayan biri gibi hissetmesine sebep olmuştur. Her daim kendine yerine bir başkasını koyabileceklerini hatırlatılmış ve Mercan kendini bir yere ait hissedememiştir. Mercan’ın kocasının bile ondan vazgeçmesi kendisine her an vazgeçilebilir bir insan olduğunu hatırlatmasına sebep olmuştur.

Mercan’ın toplum tarafından sadece işi nedeniyle değil aynı zaman da toplumda bir kadın olduğu için ötekileştirilmesi söz konusu olmuştur. Toplumsal normlar içerisinde kadının yerinin erkekle eşit olmaması hem Mercan’ın işinin hem de işini yaparken ki görünüşü eleştirilmiştir. “*Apartman silecek kadının öyle vücudu belli edecek tayt mayt giyip dikkat çekmemesi gerekirdi.*” (Şahiner, 136) Toplumda kadının işini yaparken “dikkat çekmemesi” gereken kıyafetler giymesi gerektiğinin vurgulanması Mercan’ın toplumda bir kadın olarak yerini belirtmiştir. Mercan’ın tayt giymesinin toplum tarafından dikkat çekecek bir kıyafet olarak tanımlaması işini yapmaya çalışan bir kadının kıyafetiyle yargılanması yazar tarafından eleştirilmiştir. Mercan’ın kadının toplumda nasıl giyinmesi görüşünü benimseyerek “giyilmemesi” gereken kıyafetleri giymemesi Mercan’ın toplumun görüşleri karşısında “kul” kaldığını göstermiştir. Apartman temizliği yapan bir kadının vücut hatlarını göstermemesi gerektiği düşüncesi toplumun kadını cinsel obje olarak gördüğünün kanıtıdır. Yazarın özellikle apartman temizliği yapan bir kadının bu kıyafetleri giymemesi gerektiğini okuyucuya aktarmıştır

Toplumun çoğunluğunun erkek otoritesine kurulu bir yapıya sahip olması Mercan’ı hem kadın hem de kocasız biri olarak toplumun belirli kalıplarından ayırmıştır. Toplumun apartman temizlikçiliğine olan bakış açısı odak figür Mercan üzerinden çevresindeki insanların ona gerek hitap şekli gerek bakışları üzerinden değerlendirilmiştir. Toplumda belirlenen “aile” kavramına sahip olmayan Mercan toplumda saygı görülmeyen bir mesleğe sahip olması ile beraber kendini önemsiz biri olarak hissetmiştir. Gerek medya gerek toplumsal normlar karşısında oluşturulan ideal yaşama sahip olamayan Mercan kendini bir yerin parçası olarak görememiş ve kendini her bakımdan yetersiz gören bir temizlikçi, kadın, eş ve hiç olmadığı anne olarak görmüştür.

IV- SONUÇ

Seray Şahiner'in "KUL" adlı yapıtında toplumsal değerlerin kadını belirli normlara göre ötekileştirilmesi incelenmiştir. Mercan karakteri üzerinden "yalnızlık" ve beraberinde sebep olduğu "yıkım" yazar tarafından karakterin eylem ve davranışlarıyla okuyucuya sunulmuştur. Mercan'ın yalnızlığı onu batıl inançlara, hurafelere ve en tehlikelisi hayallere sürüklemiştir. Hayatının spesifik bir amacı olmadığı için kendini hayatında bulunan tek kişiye adanmış, hayatını adadığı kişi onu istemese de çaresizlik içinde hep onu aramıştır. Kendini gerçeklik dışı olayların içine koymuş ve hayal gücüyle kendine bir yaşam yaratmaya çalışmıştır. Çeşitli dualar, ritüeller ve batıl inançlar etrafında hayatını şekillendirmiş ve bunların etrafında kendine bir yaşam yolu çizmiştir.

Yazar Mercan karakteri üzerinden toplumda yalnız yaşayan kadınlara karşı bakış açısını da kitaptaki diğer karakterlerle değerlendirmiştir. Yapıtta medyanın "aile" kavramını yapıtta da olduğu üzere Mercan'ın sahip olduğu hayatın tam tersi olması gerektiği üzere lanse etmesi de eleştirilmiştir. Erkek üstünlüğünün hakimiyeti söz konusu olan bir toplumda kocasının yokluğunu yaşayan Mercan "çaresizlik" izleği üzerinden ele alınarak yapıta yansıtılmıştır. Kalıplaşmış toplumsal değerler içerisinde yalnız kalan bir kadının kendine umut arayışı çaresizlik ve toplum tarafından dışlanan bir bireyin ruh hali genellemesi kulluk algısıyla işlenmiştir.

Yapıtta odak figürün mesleğinin toplum içerisinde küçümsenmesi Mercan'ın kendi benliği içerisinde toplumda ötekileştirilmesine neden olmuştur. Gerek toplumun apartman temizlikçiliğine bakış açısı gerek mesleğin beraberinde getirdiği nitelikler kalıplaşmış ideal hayat düzeninden uzak olmasından dolayı Mercan'ı toplumdan dışlamıştır. Odak figürünün toplumdan ötekileştirilmesinde en büyük etken olan sosyal statü Mercan'ı içinde bulunduğu yalnızlıkta başka bir boyuta taşımıştır. Ne aileye ne arkadaşına ne de toplumda önemli bir yere sahip olan Mercan, hayatı boyunca kendini her konuda yetersiz hissetmiş ve bundan ötürü de asla içinde yaşadığı yalnızlıktan ve kulluktan sıyrılamamıştır.

Mercan'ın toplumsal normlar içerisinde belirli etiketlerle toplum tarafından oluşturulmuş “yaşanılması gereken hayat” algısı Mercan'ın kendi hayatından kaçmaya zorlamış bu da Mercan'ı toplumdan soyutlamıştır. Toplumun belirlediği kalıplar içerisinde hayatını şekillendirmeye çalışması yazar tarafından “kulluk” algısı ile oluşturulmuştur. Belirli bir düşünce ve otoriteye göre hayatını belirlemeye çalışan Mercan, “kulluk” algısını benimsemesinden dolayı daima dışa bağlı bir hayat sürmüştür. Yalnızlık ve toplum tarafından belirlenmiş “yaşanılması gereken hayat” Mercan'ı belirlenen etikete ulaşmak için elinden geleni yapmaya itmiş ve Mercan bu düşüncenin kulu haline getirmiştir.

V- KAYNAKÇA

- ŞAHİNER, Seray “KUL” Everest Yayınları, 2019
- KARABULUT, Mustafa Yusuf Atılğan'ın “Aylak Adam” Romanında Anlatım Teknikleri, 2012
- <https://sozluk.gov.tr/>
- <https://www.turkedebiyati.org/>